

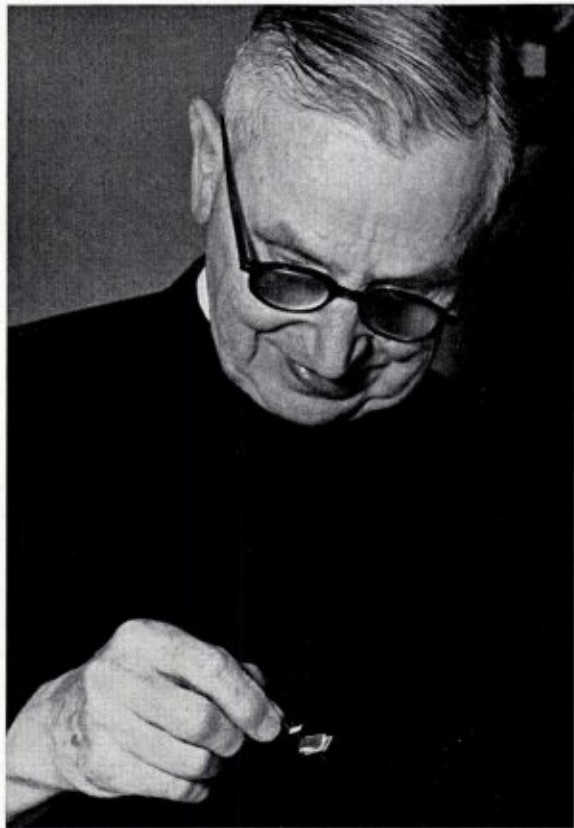
IN MEMORIAM PATER HERMANN SCHMITZ S.J.

1878 — 1960

door

J. K. A. VAN BOVEN

(Zoölogisch Instituut, Leuven)

Pater Dr. H. Schmitz in 1958

Voor het eerst ontmoette ik Pater Schmitz op een zonnige, warme vrijdagnamiddag, 20 juni 1941, in het Sint Ignatiuscollege te Valkenburg. Met open glimlach, met een onvervalst kinderlijk vertrouwen en ongeveinsde goedheid trad hij mij tegemoet. Vanaf dit ogenblik ontstond er tussen ons beiden een genegenheid, die later uitgroeide tot een diepe en hechte vriendschap.

Pater Schmitz werd geboren op 12 aug. 1878 in Elberfeld. Hij was de oudste uit een gezin van zeven kinderen. Op twaalfjarige leeftijd stierf zijn vader, die in de woonplaats van

de familie leraar was geweest. De jonge Schmitz maakte zijn studies eerst in zijn geboorteplaats, later in Rheinbach.

Wel bijzonder jong, reeds op zestienjarige leeftijd, trad hij in bij de Jezuïeten. Op 3 april 1894 zien wij hem immers op het kasteel Blijenbeek bij Afferden, waar toen het noviciaat van de Duitse Provincie gevestigd was. Schmitz betrad hiermee voor het eerst ons gewest en maakte hij kennis met onze rijke fauna en flora. Het grootste deel van zijn leven zal hij in Limburg doorbrengen.

Na twee jaren noviciaat, verhuisde hij in 1896 naar Midden-Limburg om in Exaten gedurende drie jaren zijn humaniora te voltooien en te verdiepen. Met enthousiasme heeft de jeugdige jezuïet zich vooral op de kennis van het latijn geworpen. Gedurende heel zijn leven bleef deze liefde hem bij en als hij zich op zeventigjarige leeftijd vestigt in Bad-Godesberg, trof men steeds jonge studenten op zijn kamer of op de gang aan, die door hem werden „bijgewerkt” in het latijn. Bovendien was hij zijn leven lang curator voor Duitsland van het Vaticaanse tijdschrift „Latinitas”.¹⁾

Wie echter denkt dat hij in deze jaren alleen maar enthousiast was voor latijn of grieks, vergist zich. Schmitz maakte immers bij zijn intrede in Exaten kennis met Pater Erich Wasman n. Vaak vergezelde hij met enkele confraters deze vermaarde onderzoeker op zijn myrmekologische tochten door de stemmige heide en bossen van de omgeving.²⁾

Reeds vanaf 1895 trachtte Wasmann zijn hypothese, dat er een causaal verband zou bestaan tussen pseudogynen en de verzorging van larven van de haarboskever, *Lomechusa strumosa*, door de werksters van *Formica sanguinea*, met statistische veldgegevens te bewijzen.³⁾

Op deze onderzoekingsochten is ongetwijfeld de liefde voor het rijke en wondervolle insectenleven bij Schmitz ontstaan. De onver-

moeibare Wasmann leerde aan zijn jonge confraters niet alleen werken en zoeken, maar ook nauwkeurig en wetenschappelijk waarnemen. Luisteren wij zelf naar hetgeen Schmitz hierover vertelt: „Wenn jede der 412 *sanguinea*-Kolonien wenigstens einmal im Monat besucht werden sollte, dann musste „vorangemacht“ werden, und so gestaltete sich mancher Ausgang zu einer wahren entomologischen Razzia. „Hier Kolonie 256“ rief etwa P. Wasmann, indem er die Nummer von dem neben jedem Neste im Boden steckenden Schiefertäfelchen ablas, und schon waren wir zur Stelle und lagen rings um das Nest auf den Knien. Mit Alkohol gefüllte Gläschen wurden hervorgeholt. Sieb und Tuch bereitgehalten, Wasmann riss sein Tagebuch aus der Brusttasche, langte nach der das Nest bedeckenden Heidekrautscholle und stürzte sie um — Meist sah er dann mit einem Blick „was los war“, stenographierte Notizen, fing Gäste weg, wischte sich zwischendurch wütend beissende Ameisen von Hals, Gesicht und Händen, streute etwas Zucker „als Kriegsentschädigung“ in das gestörte Nest, hiess uns die Heidekrautdecke erneuern und Auf! fort gings im Sturm-schritt zur nächsten Kolonie. Da wiederholte sich derselbe Betrieb, und so noch oft, bis wir nach zwei Stunden verschwitzt und müde heimwärts kehrten, gewöhnlich in gehobener, bisweilen auch in etwas gedrückter Stimmung, wenn der Meister die Funde nicht gemacht hatte, auf die er gerechnet“. ²⁾

Voor Schmitz waren deze drie jaren midden in het eldorado der mieren en bijna dagelijks in het gezelschap van de specialist bij uitstek Wasmann, onvergetelijk. Hier in Exaten lag de basis voor zijn latere publicaties over *Formicidae*.

In 1899 zegt hij Exaten vaarwel om filosofie te gaan studeren in het Sint Ignatiuscollege te Valkenburg. Einde 1901 wordt deze driejarige cursus afgesloten in Oudenbosch en volgt zijn benoeming tot leraar in de natuurwetenschappen en wiskunde in het Aloysiuscollege te Sittard. De jonge filosoof zal vooral biologie doceren en beschikt tot zijn grote spijt over slechts gering demonstratie materiaal.

Maar nog in hetzelfde jaar werd het college verrijkt met 3000 *Diptera*, onderverdeeld in 990 soorten, geschonken door de Hongaarse diptero-loog Pater J. Thalhhammer S.J. ¹⁾

Hoe groot ook de invloed van dit omvangrijke geschenk op het leven van Schmitz moge geweest zijn, toch werd zijn sympathie voor vliegen en muggen pas opgewekt door het verzoek van Thalhhammer om voor hem *Diptera* uit de omgeving van Sittard te verzamelen. Uit deze excursies groeide geleidelijk zijn levenslange liefde voor de „proletariërs onder de insekten“. ⁴⁾

Onder het vangen werden echter zijn eerste vrienden uit Exaten, de mieren, niet vergeten. De leerrijke en boeiende tochten met Wasmann hadden daarvoor een te grote invloed gehad. Bovendien werd Schmitz nog steeds geboeid door het leven en gedragingen van deze sociale insekten.

In deze periode ontstonden reeds in zijn geest en zelfs gedeeltelijk op papier de hoofdstukken over het leven van de mieren en hun gasten. Op zijn kamer en in de klas werden de kunstnesten bevolkt, verzorgd en gecontroleerd. Alles werd nauwkeurig bijgehouden en vele notities en waarnemingen uit het protocol vonden hun weg naar het manuscript.

Bovendien werd hij in 1906 assistent bij Pater Wasmann, die toen reeds jaren in Luxemburg verbleef. Onder de deskundige, maar vaak harde leiding van zijn leermeester werd de jonge Schmitz wetenschappelijk gevormd.

Intussen krijgt zijn beroemd boekje „Das Leben der Ameisen und ihre Gäste“ vaste vorm en verschijnt het in druk. ⁵⁾ Uit deze publicatie treedt Schmitz naar voren als een goed stilist en een scherp waarnemer. Met vlotte pen beschrijft hij niet alleen vele facetten uit het mierenleven, maar ook hun grote, vaak mysterieuze aantrekkingskracht op kevers en andere insekten. Aan alle natuurliefhebbers, jong of oud, leert hij hoe zij moeten komen tot zien en ontdekken.

Naast mieren richt hij bovendien zijn belangstelling naar myrmekofiele en termitofiele *Diptera*, terwijl zijn eerste publicatie over *Phoridae* in 1908 verschijnt. ⁶⁾ Uiteindelijk had Thalhhammer dus een grotere invloed op zijn keuze dan Wasmann.

Het jaar in Luxemburg ging vlug voorbij en in 1907 treffen wij Schmitz opnieuw aan in Limburg, alwaar hij in Maastricht zijn theologi-

sche studies begint. Midden in deze studieperiode wordt hij in augustus 1909 priester gewijd. Heel zijn ontvankelijke en gevoelige natuur gaat op in deze wondervolle dag. Later zal hij hieraan vaker terugdenken.

Typerend voor zijn eenvoudig, maar diep geloof is een kleine gebeurtenis, die plaats vond op de wijdingsdag. Een gedicht, waarvan het refrein luidde: „La messe du lendemain”, werd ter ere van de neomist voorgedragen. „Das war mir aus der Seele gesprochen. Den ganzen Tag sich freuen auf la messe du lendemain”, zo schreef hij ruim dertig jaar later.

Na het voltooien van zijn theologische studies en na het laatste vormingsjaar, schrijft Pater Schmitz zich in aan de faculteit der Wetenschappen van de Leuvense Alma Mater. Hier volgt hij in het akademisch jaar 1911—1912 colleges o.a. bij professor Janssens, de grondlegger van de genetica in Leuven en bij professor Gilsen, die algemene dierkunde doceerde.

Daarna keert hij weer terug naar het Aloysiuscollege te Sittard, om opnieuw voornamelijk biologie te onderwijzen. Zijn leraarsambt belemmert hem geenszins een grote aktiviteit te ontplooiën en verschijnen er vanaf nu regelmatig artikelen, terwijl eveneens zijn eerste beschrijving van een nieuwe soort, *Chonocephalus fletcheri*, nov. sp. *Phoridarum*, in de Zoologische Anzeiger uitkomt.⁷⁾

In hetzelfde jaar (1 juni 1912) wordt hij lid van het nog jonge Natuurhistorisch Genootschap in Limburg. Wat Pater Schmitz voor ons Genootschap betekent heeft, laat zich moeilijk in enkele zinnen omschrijven.

Als trouw bezoeker van de maandelijks vergaderingen, waar hij steeds iets nieuws ter tafel brengt, wordt hij al spoedig een welkome figuur. Op vragen en mededelingen van leden staat Schmitz steeds klaar om te antwoorden of met enkele nieuwe bijzonderheden het gebodene nog uit te breiden.

Op de wintervergadering in Roermond in 1912⁸⁾ houdt hij een voordracht met lichtbeelden over „Mieren en Mierengasten”. Nog geen jaar later toont hij op de tentoonstelling van Nijverheid, Handel, Landbouw, Kunsten en Wetenschappen te Sittard een collectie mieren, mierengasten, nuttige en schadelijke kevers en... een kustmatig mierennest, zoals het Maandblad

het uitdrukt. Vooral dit laatste trok grote belangstelling: „'t Meeste bekijks heeft 't kunstmatig Mierennest gehad. Dat was een nog nooit gezien iets! En als ooit gebleken is, dat de 'grootte massa' toch wel iets voelt voor de Levende Natuur, dan was 't bij 't mierennest, vervaardigd door Pater Schmitz. Ja, daar kwamen de lui niet uitgekeken!⁹⁾

Maar het was eveneens Pater Schmitz, die er op wees dat het aanbeveling zou verdienen de publicaties van het Genootschap bekend te maken in de wetenschappelijke wereld.¹⁰⁾

In 1915 verschijnt in het Jaarboek een Nederlandse vertaling van zijn mierenboekje onder de titel: „De Nederlandsche mieren en haar gasten”. Dit prachtige werkje had zo'n succes, dat het de auteur populair maakte en de kroniekschrijver in 1917 doet uitroepen: „de Nederlandsche mieren van Pater H. Schmitz vonden 'n onthaal, zooals er maar zelden een aan 'n studie op natuurhistorisch gebied 'ten deel zal vallen”,¹¹⁾ terwijl later Rector Cremers het nog kernachtiger uitdrukte: „'n echt juweel, 'n waar meesterstuk, waaruit op elke bladzijde haast, z'n gave van opmerken, z'n talent van weergeven blijken”.¹²⁾

Door zijn artikelen in het maandblad of jaarboek, was hij mede verantwoordelijk voor het wetenschappelijk peil van ons Genootschap. Zo kan men begrijpen, dat Schmitz na zijn terugkeer uit Bonn, waar hij aan de universiteit vanaf 1921 biologie gestudeerd had, het lidmaatschap van verdienste krijgt aangeboden wegens zijn verdienste voor de wetenschap, voor de kennis van de Limburgse fauna en voor het Genootschap in het bijzonder.¹³⁾ Het is alle leden genoegzaam bekend, dat het Genootschap deze hoge onderscheiding maar zelden verleent. Op deze erelijst zal Pater Schmitz steeds als eerste prijken.

Bovendien was Schmitz bij de aanvang van de twaalfde jaargang in 1923 benoemd tot lid van de redactie. Zodoende is hij van nabij betrokken geweest bij de reorganisatieplannen van het maandblad, waarmee de rusteloze Rector Cremers rondliep.

Op 31 januari 1924 verschijnt voor de eerste maal het Natuurhistorisch Maandblad, Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg. De hoofdredacteur is Pater Schmitz. Naast voor iedereen leesbare lectuur en naast

de functie als officieel orgaan van het Genootschap, zal het tevens openstaan — zoals voorheen trouwens — voor zuiver wetenschappelijke bijdragen. De nieuwe hoofdredacteur moest het maandblad echter uitbouwen tot een degelijk wetenschappelijk tijdschrift, waarmee onze vereniging niet alleen bekend zou worden in eigen land, maar eveneens in de gehele wetenschappelijke wereld. Het jaarboek, dat voorheen deze bijdragen opnam, zou thans verdwijnen en volledig overgenomen worden door het nieuwe tijdschrift.

Tot aan 1932 heeft Pater Schmitz de hoofdredactie in handen gehad en bij zijn afscheid wordt hij met recht uitbundig geprezen: „Als dit Maandblad op den oogenblik gerekend mag worden tot de beste periodieken, welke er op wetenschappelijk natuurhistorisch gebied verschijnen, danken we zulks aan Pater Dr. H. Schmitz, S.J.”.¹²⁾ Als mederedacteur bleef hij tot 1946 nauw met het maandblad verbonden.

De opmerkzame lezer zal het opgevallen zijn dat Pater Schmitz intussen doctor is geworden. Na zijn terugkeer uit Bonn in 1923, verbleef hij ongeveer twee jaar in Valkenburg, waar hij bij Pater Wasmann entomologisch werkzaam was. Midden 1925 vertrekt hij echter naar de universiteit van Freiburg in Zwitserland, waar hij op 11 maart 1926 een mondelinge doctorsproef aflegde. Zijn promotor was Professor Dr. A. Reichensperger, die toen hoogleraar was in Freiburg en enkele jaren later naar de universiteit van Bonn overging. De thesis verscheen pas in druk in 1929 bij Goffin in Maastricht en droeg als titel: „Die Phoriden. Ihre natürliche Verwandtschaft, ihr System und eine Verbreitungstabelle ihrer Europäischen Arten”. In de loop van 1926 tot 1928 waren reeds grote gedeelten hiervan verschenen in het Natuurhistorisch Maandblad.

De zojuist gepromoveerde doctor in de Wisen Natuurkunde werd benoemd tot professor in natuurfilosofie in het Sint Ignatiuscollege te Valkenburg, een functie die hij onafgebroken tot 1941 vervuld heeft. Tweemaal (in 1937 en 1939) vervulde hij eveneens dit ambt in Tullaberg in Ierland.

Het professoraat liet aan Schmitz voldoende tijd over om zich veelvuldig bezig te houden met Phoriden. Waren aanvankelijk — vanaf

1920 —, ongetwijfeld onder de invloed van Wasmann, deze publicaties meer georiënteerd op myrmekofiele en termitofiele Phoriden, thans verschijnen hoofdzakelijk taxonomische en systematische artikels over Phoriden van de gehele wereld.

Na de dood van Pater Wasmann in 1931, werd hij in 1934 tevens conservator van het Museum Wasmannianum. Met veel piëteit en met veel zorgzaamheid heeft Schmitz zich steeds van deze functie gekweten, ofschoon zijn grote argeloosheid en kinderlijk vertrouwen soms het tegendeel bereikte van wat hij gehoopt of bedoeld had.

Zo had zijn ongetwijfeld goed bedoeld contact met Professor Dr. H. Bisschop uit Berlijn tot gevolg dat het Museum Wasmannianum op 10 maart 1943 naar Berlijn verhuisde. Maar ook zijn eigen kostbare Phoriden collectie onderging hetzelfde lot. Zij werd door de Gestapo gekonfiskeerd en in het „Ahnenerbe” te Waischenfeld in Beieren voorlopig ondergebracht, daar zij bestemd was als een geschenk voor de beruchte Himmler, die blijkbaar verzot was op een verzameling kostbare insecten.

Ondertussen had de Gestapo op 7 juli 1942 eveneens het Sint Ignatiuscollege ontruimd en begon voor Schmitz een zwerftocht door Oostenrijk. Van Düsseldorf-Benrath, trekt hij in november naar Wenen, vandaar in 1943 naar Steyr, waar hij aanvankelijk — ironie van het lot — woont op de Adolf Hitlerplatz 41. Tegen de winter komt hij tenslotte terecht in Innsbrück. Maar waar hij zich ook bevindt, overal ontmoet hij zijn Phoriden: „Waar ik ook kom, overal kom ik ze tegen en kan ik nog steeds iets bijdragen om de kennis daarvan te vervolmaken”.

Zodoende werd zijn gedwongen ruim driejarig verblijf in Oostenrijk nog uiterst vruchtbaar. Meer dan 3000 Phoriden, afkomstig uit het Oostenrijkse Alpengebied werden door hem persoonlijk verzameld. Hieronder bevonden zich vele nieuwe soorten.

Na de oorlog keert Schmitz naar Duitsland terug en verblijft hij vanaf 1946 steeds in het Aloysiuscollege te Bad-Godesberg. Dit gymnasium is een voortzetting van het vroegere college te Sittard, waar hij zelf leraar geweest was.

Intussen was zijn vooroorlogse omvangrijke collectie, waaraan hij meer dan dertig jaren had

gewerkt, teruggebracht naar het Museum in Maastricht. De Amerikaanse majoor J. W. Bailey — dezelfde die de volledige verzameling van Wasmann uit Berlijn had thuis gebracht — was de Phoriden gaan halen en had ze op 27 november 1945 weer veilig op het Bosquetplein 7 afgezet.¹⁴⁾

Tot grote vreugde van Pater Schmitz bleek dat zijn verzameling haar zwerftocht zonder de minste schade had doorstaan. De waarde en het wetenschappelijk belang van een dergelijke collectie is voor een leek op dit gebied moeilijk te peilen. In onze huidige systematiek en taxonomie is elke soort — terecht of onjuist — gebaseerd op één enkel individu, dat men de type noemt en waarop de beschrijving van de nieuwe soort berust.

De collectie van Pater Schmitz is zowel rijk aan soorten als rijk aan typen, zodat deze verzameling van onschatbare waarde is niet alleen voor elke Phoriden-specialist, maar ook voor de gehele entomologische wetenschap.

Omgeven door zijn dierbare en vertrouwde Phoriden, werkte Pater Schmitz weer gestaag door. Vanuit Godesberg kwam hij bijna elk jaar naar Maastricht om in het Museum te werken en literatuur te raadplegen. Steeds bleef hij in nauw contact met onze vereniging en hij vertegenwoordigde in 1951 het Genootschap op het negende Internationaal Entomologisch Congres te Amsterdam, alwaar hij een spreekbeurt hield over: „Das fehlende Bindeglied zwischen den Dipterenfamilien Phoridae und Termitoxeniidae in Afrika gefunden”.¹⁵⁾

Niet alleen het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg benoemde Pater Schmitz tot lid van verdienste. In 1958, toen hij dus 80 jaar werd, werd hij eveneens Erelid van de Nederlandsche Entomologische Vereeniging, als blijk van haar grote waardering voor zijn wetenschappelijke onderzoeken op entomologisch gebied.¹⁶⁾

De onverdroten wetenschappelijke werklust van Pater Schmitz komt tot uiting in zijn lange reeks publicaties. Naast vele mededelingen en artikels over allerlei insecten en dieren, waaronder de mieren een voorname plaats innemen, beschreef hij vanaf 1912 ruim 650 novae species *Phoridarum*. Al zijn beschrijvingen munten uit door helderheid. Steeds zijn zij uitvoerig en van vele dichotomische gegevens voorzien. Zij ver-

schenen in 232 publicaties. Hierdoor is Pater Dr. H. Schmitz de meest bekende specialist van deze *Diptera* familie geworden.

Zijn levenswerk, een volledig overzicht over de *Phoridae* in Lindner's „Fliegen der palaearktischen Region”, werd nooit voltooid. In 1958 waren reeds elf afleveringen, met 512 bladzijden verschenen.

De *Phoridae*, die vroeger slechts een kleine insectengroep vormden met ongeveer 100 soorten, zijn thans uitgroeid tot één van de grote families met 141 genera en met ca 1600 soorten. De elf afleveringen in Lindner behandelen weliswaar hiervan een groot gedeelte, maar volgens Schmitz zelf zouden nog een paar honderd bladzijden moeten volgen.

Afscheid van Maastricht na zijn laatste bezoek op 26 mei 1959.

Het heeft echter niet mogen zijn. Op 1 september 1960 stierf hij volkomen onverwachts na een geslaagde oogoperatie in Bad-Godesberg, waar hij enkele dagen later op het stille kerkhof van het Aloysiuscollege begraven werd.

¹⁵⁾ N.N., Ein stiller Forscher im Aloisiuskolleg. — Jahresbericht aus dem Aloisiuskolleg 1956/57, Godesberg, blz. 48—51, 1 fig.

²⁾ Schmitz, H., In memoriam P. Erich Wasmann S.J. — Tijdschrift v. Entomologie, 73, 1932, 57 blz., 1 fig.

³⁾ Wasmann, E., Neue Bestätigungen der *Lomechusa*-Pseudogynen-Theorie. — Verh. Deutsch. Zool. Ges., 1902, blz. 98.

⁴⁾ Deze uitdrukking voor *Diptera*, die Pater Schmitz vaker gebruikte, is afkomstig van R. Schiner, 1864.

⁵⁾ Verschenen in „Naturwissenschaftliche Jugend und Volksbibliothek“, 35, 1906, Regensburg, 191 blz., 47 ill.

⁶⁾ *Helix*-huisjes, gevuld met puparia van Phoriden. — Tijdschrift v. Entomologie, 51, 1908, blz. LVII—LVIII.

⁷⁾ Zool. Anz., 39, 1912, blz. 727—729, 1 fig.

⁸⁾ Jaarboek Natuurhist. Genootschap Limburg, 1912, blz. 209.

⁹⁾ X., Tentoonstelling „Sittard“. — Maandblad Natuurhist. Genootschap Limburg, 1913, blz. 33.

¹⁰⁾ Verslag maandelijksche vergadering te Sittard op 1 april. — Maandblad Natuurhist. Genootschap, 3, 1914, num. 4.

¹¹⁾ t Natuurhistorisch Genootschap in het afgeloopen jaar. — Maandblad Natuurhist. Genootschap Limburg, 6, 1917, blz. 4.

¹²⁾ Cremers, J., Pater Dr. H. Schmitz, S.J. — Natuurhist. Maandblad Limburg, 21, 1932, blz. 1—2, 1 fig.

¹³⁾ Verslag der maandelijksche vergadering. — Maandblad Natuurhist. Genootschap Limburg, 12, 1923, blz. 6.

¹⁴⁾ Cremers, J., Ook de Phoriden van Pater Schmitz terug in Maastricht. — Natuurhist. Maandblad Limburg, 35, 1946, blz. 29—30, 1 fig.

¹⁵⁾ Trans. Ninth Int. Congr. Ent., Amsterdam, 1, 1952, blz. 113—116.

¹⁶⁾ Uit eigen kring, Dr. H. Schmitz 80 jaar — Natuurhist. Maandblad Limburg, 47, 1958, blz. 77—78.

reeds 40 nummers zijn uitgekomen. Door deze reeks bewijst de K.N.N.V. een grote dienst zowel aan de natuurvrienden als aan de wetenschap.

Wij wensen de K.N.N.V. namens het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg van harte geluk op haar 60e verjaardag en wij hopen nog vele jaren met haar samen te werken.

E. M. KRUYTZER.

VERSLAGEN VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Heerlen op 11 oktober 1961.

De heer Bex vertoont de vergadering enige borstelwormen en wel *Haplotaxis gordioides*, gevonden te Schinveld op een diepte van 1,5 m, zowat op de grens klei-zand. Van deze soort zijn in Nederland maar weinig vindplaatsen bekend. Ook laat hij een vergroeiing van heide, *Calluna*, zien, een vuurzwam en enkele veren van de Bosuil met een aantal beenderen van zoogdieren en vogels uit braakballen van deze uil.

De heer Berends heeft een reuzespin en een kakkerlak meegebracht, welke gevonden werden tussen bananen of ananas in een partij fruit uit India. Getracht zal worden deze dieren te determineren.

De heer Bult heeft een vervolg op de gladde slang, zie Maandverslag op p. 95. Op 29 sept. werden 7 jongen ter wereld gebracht. Deze dieren hadden een lengte van ca. 15 cm. Een enkel dier had moeite om vrij te komen van de eivliezen; waarschijnlijk was de atmosfeer te droog, verbetering trad op, toen enkele natte doeken in het terrarium gelegd werden, waarna alles naar wens verliep. Moeder en kroost werden in de vrije natuur losgelaten. Verder waren er nog enkele waarnemingen uit de omgeving van de volgelopen kleigroeve bij het steenstort van Sm Hendrik: 3 april twee wulpen, 16 april een groepje kuifeenden, 7 juni een zwarte stern. 26 augustus drie wespdenieven. Broedgeval van Sperwer aan de rand van de Brunssumerheide: 10 juni drie eieren, 15 juni twee jongen, 9 juli geen jongen meer in het nest. Er moet nog een ander geval op de Brunssumerheide geweest zijn, want de heer de Bruin van de opgravings-

DE KONINKLIJKE NEDERLANDSE NATUURHISTORISCHE VERENIGING 60 JAAR.

De K.N.N.V. heeft haar zestigste verjaardag gevierd door het houden van een symposium in het Koninklijk Instituut voor de Tropen te Amsterdam op 16 dec. van dit jaar. Dit symposium stond in het teken van de tijd: nut en schade van moderne bestrijdingsmiddelen en verontreiniging van lucht en water. Bijna 25 jaar geleden (1937) nam het hoofdbestuur van de K.N.N.V. het initiatief de strijd aan te binden tegen de steeds toenemende verontreiniging van de natuur (*Natura*, Jrg. 48, 1951, bladz. 154). Blijkbaar is onze zustervereniging nog steeds in dezen actief.

Wij volgen steeds haar activiteiten, zoals wij die vinden in haar maandblad „*Natura*“. Met grote belangstelling zien wij ook de Wetenschappelijke Mededelingen verschijnen, waarvan